

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญใน สังคมไทย
ผู้วิจัย	: พระครูปริยัติวิโรทัย (อุทัย อุตตทนโต / วงศ์จอม)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูสังวรวิริรักษ์, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D. : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์ กศ.บ, กศ.ม, Ph.D.
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๑ / มีนาคม / ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย จากการศึกษาวิจัยพบว่า

ความเชื่อเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความสืบเนื่องมาจากความเชื่อตามหลักศรัทธาที่เป็นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ความเชื่อหรือความศรัทธาเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการกระทำด้วยความมีเหตุผล และเจตนาดี ลักษณะของบุญ คือ มีความสุขไม่เดือดร้อน และบุญเกิดขึ้นโดยบุคคลไม่ทำความชั่วทั้งปวงทำความดีให้สมบูรณ์และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส แม้แต่รูปแบบการประกอบพิธีกรรม เรียกว่าเป็นการทำบุญบำเพ็ญกุศล หรือการทำความดี และสร้างสมความดีตามคติพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ การทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตั้งมั่นในหลักธรรมหลักบุญกิริยาวัตถุ หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดว่าเป็นการทำความดี, หลักการทำความดี, ทางทำความดี มี ๓ ประการ คือ ๑) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒) สีลมัย การทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจเจริญปัญญา

ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย คือ การให้ทาน การรักษาศีลและเจริญภาวนาจะผ่านข้อปฏิบัติในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมวิธีการที่ก่อให้เกิดบุญของ

พระพุทธศาสนา บุญจะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ส่วนอานิสงส์หรือผลของบุญโดยเป้าหมายในการทำบุญของพระพุทธศาสนานั้นเริ่มต้นมาจากการความสุขในชีวิตปัจจุบัน โดยเฉพาะความสุข ความปิติทางใจ ความสุขในโลกหน้า (สวรรค์) และจะเป็นปัจจัย ผู้ทำนั้นมีความเชื่อว่าการกระทำของตนเป็นการสร้างบุญและมีความสุขใจต่อการกระทำกิจกรรมนั้น ๆ รูปแบบการปฏิบัติในพิธีกรรมทางศาสนาจะเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่จะนำบุคคลไปสู่การกระทำบุญที่สูงยิ่งขึ้นไป

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย คือ บุญจากการทำให้กับตนเอง และเผื่อแผ่ไปยังผู้อื่น จากการบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติธรรมและประชาชนทั่วไปในอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าการทำบุญจะส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและบุญจะเป็นที่พึงทั้งในโลกนี้และโลกหน้า บุญเกิดขึ้นทางการกระทำคือทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อทำบุญให้ทานรักษาศีล และเจริญภาวนาอานิสงส์ที่พึงได้รับนั้นจะก่อให้เกิดความสุขในชีวิตโลกปัจจุบันและในอนาคต

Thesis Title : An Analytical Study of Beliefs in advantages of Merit in Thai Society

Researcher : Phrakhru Prariyatvarothai (U thai Wangjom)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee :

: Phrakhrusangvaraphirak, B.A., M.A., Ph.D.

: Assist.Prof.Dr. Kiattirak Nakprasit. B.Ed., M.Ed, Ph.D.

Date of Graduation : 31 / Mar / 2015

Abstract

This thesis consisted of three purposes. They were to (1) study the belief of merit in Theravada Buddhism, (2) study the belief on the results of merit in Thai society, and (3) analyze the belief on the results of merit in Thai society

The results of study were found as follows:

The belief of merit in Theravada Buddhism was originally rooted from the belief according to the faith which was a basic faith in Buddhism. The belief or faith was an action with good reasons and good intention. The main identity of merit was happiness and far away from tragedy. Merit came from abstaining from all evils, completing the good deed, and purifying the mind. The pattern of making merit or good deed and collecting merit according to Buddhism belief was giving alms, keeping Sila (precepts), and meditating. Sticking to the rules of Bunkiriyawathu referred to the location of merit. There were three rules of making merit. They were (1)Thannamai, making merit by giving, (2) Silamai, making merit by keeping Sila (precepts), and (3) Bhawanamai, making merit by meditating or training the heart for developing intelligence.

The belief on the results of merits in Thai society was giving alms, keeping Sila, and meditating which were steps of Buddhism ceremony. Merit happened because of self-action. Whereas the results of merit came from the wish of happiness in the current life, mental happiness, and happiness in the future world (paradise) by believing that their action was making merit and getting mental happiness from doing these activities. The pattern of Buddhism ceremony would be a very vital base for people to make more merit.

Analysis of the belief on the results of merit in Thai society related to merit for themselves and for others. The results from interviewing the experts, Dhamar trainers, general people in Amphoe Nonghong , Burirum Province were found that the majority of people believed that making merit would lead to a better life. Moreover, merit would be a supporter both in this world and next world. Merit was caused of physical, verbal, and mental behaviors. The results of giving alms, keeping Sila, and meditating would result in a happy life both in the current life and the life in the future.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ อันเป็นผลโดยตรงต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระครูสังวรวิริรักษ์, ดร.ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในศึกษาวิจัยครั้งนี้และเป็นที่ผู้วิจัยตระหนักในพระคุณเป็นที่สุด ท่านให้ความเมตตาแนะนำข้อคิดอันมีคุณค่ายิ่ง ทั้งยังสละเวลาในการตรวจทานแก้ไขแนะนำเพื่อปรับปรุงเนื้อหาในส่วนต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กราบขอบพระคุณอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านและพระอาจารย์ที่ตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัยและห้องสมุดกลาง ผู้คอยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การเรียนในหลักสูตรถึงขั้นตอนต่างๆ อาจารย์ ดร. ธวัชชา เดชสุภา อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผู้ตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ท่านผู้เกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงประกอบในการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ยังมีเพื่อนๆ นิสิตร่วมรุ่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้านขอขอบพระคุณในน้ำใจอันดีงามของท่านเหล่านี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากมีส่วนใดเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือประโยชน์จากการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมในด้านคติความเชื่อให้อยู่ในกรอบหลักของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นก็ขอมอบคุณความดีนั้นให้แก่ผู้มีพระคุณที่มีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์นี้ทุกท่าน

พระครูปริยัติวิโรทัย

๓๑ / มีนาคม / ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ ความเชื่อเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒
๒.๑ ความหมายของบุญ	๑๒
๒.๑.๑ ความหมายของบุญ	๑๒
๒.๑.๒ ความหมายตามรูปศัพท์	๑๒
๒.๑.๓ ความหมายในทางศาสนา	๑๓
๒.๒ ตำนานของบุญ	๑๘
๒.๓ บ่อเกิดของบุญในพระพุทธศาสนา	๒๑
๒.๔ ความสำคัญของบุญ	๒๕
๒.๕ ประเภทของบุญ	๒๘

๒.๖ ตัวอย่างบุคคลกระทำในสมัยพุทธกาลและผลของบุญ	๒๙
๒.๗ สรุป	๓๑

บทที่ ๓ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พุทธศาสนา ๓๓

๓.๑ ความหมายของอานิสงส์	๓๓
๓.๒ อานิสงส์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๓๔
๓.๓ ความสำคัญของอานิสงส์	๔๒
๓.๔ ลักษณะของอานิสงส์	๔๓
๓.๕ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พุทธศาสนา	๕๘
๓.๖ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์จากการทำบุญ	๖๖
๓.๗ สรุป	๘๔

บทที่ ๔ วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย ๘๕

๔.๑ วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย	๘๕
๔.๑.๑ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการให้ทานสังคมไทย	๘๕
๑) ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการให้ทานที่มีต่อวรรณกรรมไทย	๘๕
๒) ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการให้ทานที่มีต่อประเพณีไทย	๘๗
๔.๑.๒ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีลในสังคมไทย	๙๐
๑) ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีลที่มีต่อวรรณกรรมไทย	๙๑
๒) ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีลที่มีต่อประเพณีไทย	๙๔
๔.๑.๓ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการเจริญภาวนาในสังคมไทย	๙๖
๔.๒ ประโยชน์ของอานิสงส์ที่มีต่อบุคคลและสังคม	๑๐๑
๔.๓ การสัมภาษณ์ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของบุญในสังคมไทย	๑๐๔
๔.๔ สรุป	๑๐๙

บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ ๑๑๑

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๒

บรรณานุกรม	๑๑๔
ภาคผนวก	๑๒๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที. สී. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที. ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที. ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)

อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.สตตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิปาต	(ภาษาบาลี)
อง.อฎฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุ	ททกนิกาย	ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิเทศสปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.จู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------------	---	-------------	---------	-----------

อรรถกถา และปกรณ์พิเศษ

ส.ม.อ. (ไทย)	=	สารัตถปกาสินี	มหาวารวรรค	อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.อ. (ไทย)	=	สัทธัมมปัชโชติกา	จูฬนิเทศ	อรรถกถา	(ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม.(บาลี) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้า ที่ ๑ การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อ คัมภีร์ และ ระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ส.ข. (ไทย) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้น ระบุถึงคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้า ที่ ๑

ส่วนการอ้างอิงอรรถกถา และปกรณ์พิเศษ ภาษาบาลีจะแจ้งชื่อคัมภีร์/เล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น วิสุทฺธิ ๑/๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค เล่มที่ ๑ หน้า ที่ ๑๓๒

ถ้าเป็นภาษาไทย จะระบุคำว่า “แปล” ในวงเล็บวางไว้ท้ายชื่อคัมภีร์ เช่น วิสุทธิ (แปล) ๒/
๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรคแปล เล่มที่ ๒ หน้าที่ ๑๓๒